Van Muggen, Mieren en Teken

Als ik de bibliotheek in Bergen binnenloop, zie ik een groep mensen aandachtig luisteren naar twee dames die een lezing geven.
Het zijn Tamara Tyle en AnneMarie Mulder. Hun voordracht heet "Licht op Lyme". Ik aarzel even of ik mee zal luisteren. Ik vind, eigenwijs als ik ben, dat ik me al grondig in de materie heb verdiept, dus waarom zou ik? De nieuwsgierigheid wint. En deze blijkt van korte duur. De dames vallen namelijk meteen door de mand.

"De ziekte van Lyme", zegt een van de dames, "kan je niet alleen oplopen door een tekenbeet." "Nu wordt het leuk", dacht ik. "Je kunt de ziekte ook krijgen door een muggenbeet of een steek van een rode mier."

Ik ben verbijsterd. Dat van die muggen heb ik al eens eerder gelezen. Theoretisch is het natuurlijk mogelijk, dat een mug een persoon die vol zit met bacteriën die Lyme kunnen veroorzaken steekt en vervolgens bloed zuigt en dan een aantal van die Borrelia-bacteriën mee naar binnenkrijgt. Of deze Borrelia-bacterie in een mug kan overleven, is onbekend. Nu moet die mug in zijn korte leventje nog naar een ander mens vliegen, deze eveneens steken en wat 'spuug' met de bacteriën in het bloed brengen.
Dit is allemaal theorie die, nooit bewezen, zeer waarschijnlijk lariekoek is.
Op de website van LymeNet Nederland staat hierover: "Andere besmettingswegen, die door sommigen worden vermoed, zijn borstvoeding, menselijk en dierlijk contact, bloedzuigende insecten (muggen, vliegen, vlooien), bloedtransfusies en transplantaties, maar deze besmettingswegen zijn (nog) niet wetenschappelijk aangetoond."

Dan de 'rode mier'. Eerst vraag ik me af welke mierensoort hier wordt bedoeld. Veel mieren zijn rood of roodachtig. Rode bosmieren bijvoorbeeld. Maar die steken niet, die bijten en voegen daar nog wat mierenzuur aan toe, zodat het lijkt alsof ze steken. Mieren die wel steken zijn steekmieren. Deze hebben een angel. De steek wordt vaak als irritant en soms zelfs als pijnlijk ervaren.
De vraag is echter: Hoe komt een mier aan de Borrelia-bacterie? Een mier drinkt geen bloed zoals muggen en teken. Al zouden ze het willen, het lukt niet. Dus kan de mier ook niet besmet zijn met Borrelia-bacteriën.

Maar wacht eens even. In een Engels standaardwerk over teken las ik dat (o.a.) mieren belangrijke predatoren van teken zijn. Op waarneming.nl kwam ik een foto tegen waarop te zien is hoe steekmieren met een teek bezig zijn. Maar is die teek een prooi? Eten ze de teek op? Of zijn ze alleen maar nieuwsgierig? Er wordt ook gezegd dat mieren pissebedden en miljoenpoten eten. Onzin. Als je mieren met pissebedden of miljoenpoten ziet lopen, zijn deze altijd dood. Levende pissebedden lopen gewoon in, op en over de mierennesten zonder dat ze een poot of haar wordt gekrenkt.

Ik ging de proef op de som nemen. Eerst teken vangen. Volwassen teken en nimfen. Dan mierennesten zoeken om vervolgens de teken los te laten in de buurt van foeragerende mieren. Dat deed ik bij verschillende mierensoorten: wegmieren, glanzende houtmieren, buntgrasmieren, zwarte zaadmieren, bossteekmieren en rode bosmieren.
En wat bleek? Bij alle soorten was er geen tot enige belangstelling voor de teek. Soms werd er even in de teek gebeten. Maar het was duidelijk dat ze hun kaken niet door de dikke, elastische huid (zoiets als leer) van de teek kregen. Soms sleepten ze even met de teek. Er werd zelfs met mierenzuur gewerkt! Op de teken had dit geen uitwerking. Ze beschadigden niet en raakten ook geen poten kwijt.

Uiteindelijk zag ik dat de teek weer los werd gelaten en liep de teek weer ogenschijnlijk onaangedaan verder. Er waren enkele uitzonderingen. Een keer zag ik een rode bosmier een teek oppakken en er resoluut mee weglopen. Niet het nest in, maar juist van het nest af. Weg er mee! Een andere keer zag ik dat twee bosmieren de teek een nestingang binnensleepten. Even later kwam de teek er weer uit, omringd door vier werksters, die hem aan alle kanten vast pakten. Slechts één keer werd een op sterven na dode, volgezogen teek het nest ingesleurd.
Dus kunnen teken toch tot voedsel van de mieren dienen? Nee, de mieren zijn niet in staat (misschien door dagen lang met hun kaken op dezelfde plek in te hakken) bij het binnenste van de teek te komen en dus bij de eventueel aanwezige Borrelia-bacteriën. Mieren die dat eventueel zouden kunnen, zijn nu net de soorten die mensen nooit bijten of steken.
Ik verliet de bibliotheek met een spannend boek, waarvan ik hoopte dat de ontknoping lang onduidelijk zou blijven.

Peter Boer

p.boer@quicknet.nl

Drie steekmieren stoeiend met een schapenteek. Foto: Hans Arentsen.